

Е. В. Пахуча,

*к. е. н., доцент кафедри маркетингу, управління репутацією та клієнтським досвідом,
Державний біотехнологічний університет*

ORCID ID: 0000-0003-0509-8230

В. О. Бабіка,

*здобувач третього освітнього рівня кафедри маркетингу, управління репутацією
та клієнтським досвідом, Державний біотехнологічний університет*

ORCID ID: 0000-0002-2350-1874

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.3.53

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

E. Pakhucha,

*PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Marketing,
Reputation Management and Customer Experience, State Biotechnological University*

V. Babika,

*Candidate for a degree of the Department of Marketing,
Reputation Management and Customer Experience, State Biotechnological University*

STATE SUPPORT FOR THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Проаналізовано основні фактори впливу на конкурентоспроможності аграрних підприємства. Проведений аналіз фактичної ємності внутрішнього продовольчого ринку та самозабезпечення продовольством та визначені основні негативні тенденції продовольчої безпеки. Згруповано фактори формування конкурентоспроможності підприємства, у розрізі керованих і некерованих. Обґрунтована необхідність фінансової підтримки підприємств в сільському господарстві. Проаналізована динаміка показників державної підтримки розвитку аграрних підприємств, виокремлено проблемні моменти, що впливають на зменшення ефективності державної підтримки. Запропоновано складові програми державної підтримки серед яких провідне місце займають: визначення стратегічних цілей на довгострокову та середньострокову перспективу; обґрунтування принципів і механізмів реалізації програми кредитування; законодавче та нормативне забезпечення реформування системи кредитування; визначення джерел фінансових ресурсів для реалізації програми.

The subject of the study was the state support for the competitiveness of agrar enterprises, obstacles and conditions that ensure the competitiveness of the enterprise and components of the state support program. The purpose of the article is to substantiate the scientific basis for the formation of state support for the competitiveness of agricultural enterprises. The theoretical and methodological basis of the study were the works of domestic and foreign scientists and used such research methods as analysis, comparative analysis, monograph.

Results of work. The main factors influencing the competitiveness of agricultural enterprises are analyzed. The main tasks of the state policy of competitiveness of agrar enterprises are investigated. It is determined that an important component of the country's food security is to meet the consumer needs of the population with food products of domestic producers and the rational use of food. The analysis of the actual capacity of the domestic food market and food self-sufficiency is carried out. The main negative trends of food security have been identified, which include food imbalance, reduction of own production, growth of imports in almost all food groups, economic unavailability of food. Factors of formation of competitiveness of the enterprise, in a cut of managed and unmanaged are grouped. The necessity of financial support of enterprises in agriculture as a tool of state regulation of agriculture is substantiated, which includes measures to stimulate the development of agriculture in order to increase the competitiveness of enterprises in the agricultural sector. The dynamics of

indicators of state support for the development of agricultural enterprises is analyzed, the problematic moments that affect the reduction of the effectiveness of state support are highlighted. The components of the state support program are proposed, among which the leading ones are: definition of strategic goals for the long-term and medium-term perspective; substantiation of principles and mechanisms of realization of the crediting program; legislative and regulatory support for credit system reform; identification of sources of financial resources for the implementation of the program.

Ключові слова: державна підтримка, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, фактори впливу, аграрне підприємство.

Key words: state support, competitiveness, competitive advantages, factors of influence, agricultural enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аналіз і оцінка рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств неможлива без визначення факторів впливу на конкурентні позиції суб'єктів господарювання на ринку, що також впливають на перемогу у конкурентній боротьбі. Моніторинг факторів дозволяє визначити сильні та слабкі сторони як самого підприємства, так і основних конкурентів. Визначити можливість та ризики на обраних сегментах ринку, для розробки заходів підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного підприємства досягається за рахунок у виявленні факторів, які є ключовими при виборі спеціалізації підприємства та створенні конкурентних переваг, які будуть мати вирішальне значення. Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на конкурентоспроможність підприємства проводиться у загальновищаному порядку. Дана група факторів відноситься до некерованих, а отже на них неможливо вплинути, лише пристосуватись для уникнення ризиків та отримання конкурентних переваг. Аграрні підприємства піддаються до негативного впливу різних зовнішніх факторів, тому потребують державної підтримки, яка є одним з основних чинників їх успішного розвитку. Ефективна реалізація державної політики підтримки сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств та зростанню обсягів сільськогосподарського виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематикою конкурентоспроможності підприємства аграрної галузі займалися такі науковці як Базиліук Я., Збарський В., Зось-Кіур М., Герчикова І., Гончаров В., Ільїн В., Ляшевська В., Малік М., Маркіна І.А., Левицька А., Нужна О., Прокопець Л., Красняк О., Трегубчук В., Шепіцен А., та ін. Значний внесок у вивчення кола і змісту факторів конкурентоспроможності підприємств внесли Вінченко І., Герчикова І., Дикий О., Дяченко Т., Кадирус І., Портер М., Фатхутдінов Р., Юданова А. та інших.

Питаннями державної підтримки сільськогосподарського виробництва займаються такі вчені: Андрійчук В., Бойко В., Гайдуцький П., Кваснюк Б., Месель-Веселяк В., Могильний О., Стельмащук А., Саблук П., та ін. В своїх працях науковці обґрунтували необхідність державної підтримки аграрної сфери та запропонували шляхи вдосконалення системи бюджетного фінансування сільського господарства. До питань класифікації та впливу факторів конкурентоспроможності науковці підходять неоднозначно, що на пряму залежить від специфіки та на пряму діяльності підприємства. Проблеми конкурентоспроможності підприємств потребують більш детального вивчення, оскільки невирішеними залишаються питання державної підтримки конкурентоспроможності підприємства, що є ключовим у дослідженні стану конкурентоспроможності аграрних підприємств.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є обґрунтування наукових засад формування державної підтримки конкурентоспроможності підприємств аграрної галузі. Для досягнення поставленої мети ставимо наступні завдання: визначити основні фактори формування конкурентоспроможності підприємства аграрної галузі, провести оцінку сучасного стану державної підтримки підприємств в сільському господарстві та визначити напрями підтримки підприємництва в аграрному секторі України, що забезпечить конкурентоспроможності аграрних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конкурентоспроможність є важливою характеристикою діяльності підприємства, але її підвищення не повинно ставати самоціллю. Варто орієнтуватися на те, щоб конкурентоспроможність пропозиції, наявних ресурсів і менеджменту підприємства були достатні для реалізації вибраної конкурентної стратегії та отримання бажаних результатів діяльності [1, с. 581].

Підвищення ефективності суспільного виробництва при зосередженні зусиль на випуску конкурентоспроможної продукції є одним з найважливіших питань розвитку економіки країни. Найважливішими завданнями державної політики у сфері підвищення конкурентоспроможності можна визначити такі: зменшення податкового тиску; удосконалення законодавства в галузі підприємницької діяльності; стабілізація національної валюти; зміцнення валютно-банківської системи та припинення відтоку капіталів за кордон; забезпечення платоспроможного попиту населення; державна підтримка новостворених підприємств; фінансове стимулювання інноваційної діяльності підприємств щодо створення нових товарів і послуг; створення конкурентоспроможних транснаціональних корпорацій, озброєння стратегіями глобального маркетингу, технологіями великих міжнародних коопераційних проєктів; диверсифікація географічної структури зовнішньої торгівлі, мінімізація критичної залежності від окремих держав (ринків), зміцнення економічної безпеки країни [2, с. 138]. Зазначені заходи можуть сприяти підвищенню не лише конкурентоспроможності підприємства але й економіки загалом.

Екологічна складова й аспекти сталого розвитку сільських територій є похідними та залежними від економічних ефектів конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства, що витікає з організаційних характеристик способу ведення аграрного бізнесу, який перебуває в системній залежності від природи, органічно вбудований у соціум. Тобто конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства є багатоплановою, нині це не лише здатність виробляти конкурентну продукцію за оптимального рівня витрат, а й екологічність, сталість господарювання, наявність

Таблиця 1. Динаміка фактичної ємності внутрішнього продовольчого ринку та самозабезпечення продовольством, тис. тонн

	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Зернові					
Фактична ємність внутрішнього ринку	21978	24877	19673	27397	17509
Імпорт	190	240	255	280	291
Експорт	38338	41451	42499	42940	57925
Фонд споживання	5897	5745	5655	5610	5470
Самозабезпечення, %	239	291	293	319	341
Овочі					
Фактична ємність внутрішнього ринку	9675	9910	9406	9694	10273
Імпорт	95	136	129	188	313
Експорт	212	224	444	434	284
Фонд споживання	6890	6984	6783	6927	6924
Самозабезпечення, %	100	102	103	103	104
Плоди, ягоди і виноград					
Фактична ємність внутрішнього ринку	2803	2834	2986	3586	3104
Імпорт	588	732	819	878	1052
Експорт	324	283	291	331	433
Фонд споживання	2179	2119	2242	2445	2496
Самозабезпечення, %	92	85	83	91	78
М'ясо і м'ясопродукти					
Фактична ємність внутрішнього ринку	2236	2203	2200	2239	2266
Імпорт	158	182	233	283	261
Експорт	245	303	351	399	487
Фонд споживання	2179	2195	2195	2232	2252
Самозабезпечення, %	107	106	106	106	111
Молоко та молокопродукти					
Фактична ємність внутрішнього ринку	10229	10053	9578	9437	9441
Імпорт	78	105	132	180	337
Експорт	464	434	835	807	593
Фонд споживання	8995	8942	8496	8355	8428
Самозабезпечення, %	105	104	108	107	103

можливостей здійснювати підтримку сільських громад [3, с. 110].

Успіх підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках залежить від конкурентоспроможності товару. Переважно товари високої якості матимуть попит на ринку, тому підприємства, як докладають значних зусиль щодо забезпечення й управління якістю продукції та її конкурентоспроможністю, можуть успішно конкурувати й мати прибуток. Нині якість продукції передбачає орієнтацію на споживача, тому вона має відповідати потребам та очікуванням споживача, бути оціненою ним [4].

Рівень поточної конкурентоспроможності підприємства на визначеному сегменті ринку, пропонується визначати за такими показниками: частку даного ринку, яку може зайняти підприємство, виходячи з його поточних виробничих, фінансових та інших можливостей; рівень відносної ефективності діяльності даного підприємства, який він досягне, отримавши цю частку ринку [5, с. 128]. Таким показником може виступати прогнозне значення відношення прибутковості інвестицій у вигодоплення підприємством даної продукції до середнього за даним ринком його значення у разі досягнення підприємством рекомендованої частки ринку.

Розвиток інновацій на підприємствах аграрної галузі, відбувається значно повільніше, тому вимагає особливої уваги. Інновації як фактор підвищення конкурентоспроможності — це науково-технічні, технологічні, економічні та організаційні зміни у виробництві, які відмінні від наявної практики та спрямовані на вдосконалення виробничого процесу задля забезпечення конкурентоспроможності [6, с. 116].

Важливою складовою продовольчої безпеки країни є задоволення споживчих потреб населення продовольчою продукцією вітчизняних товаровиробників та раціональне використання продуктів харчування (табл. 1).

Ємність внутрішнього ринку зернових формувалась під впливом таких чинників формування значних обсягів конкурентоспроможності продукції для експорту (пшениця і кукурудза), збільшення обсягів експорту у 4,6 рази, збільшення переробки зернових на нехарчові цілі у 2 рази. Ємність внутрішнього ринку овочів формувалась під впливом таких чинників обсяги виробництва зросли на 36%. Обсяги експорту за період збільшився на 34%, а обсяг імпорту в 33 рази, за рахунок поставки тепличних овочів у поза сезонний період. Обсяги експорту за період збільшився на 34%, а обсяг імпорту на 79%, за рахунок поставки екзотичних плодів, частка яких становить 83—86%. Споживчий попит збільшився на 41% та забезпечувався за рахунок як власного виробництва, так і за рахунок імпорту.

Ємність внутрішнього ринку плодів, ягід і винограду формувалась під впливом таких чинників обсяги виробництва зросли на 11%. Товарна структура промислового виробництва плодово-ягідної продукції формуються зернятковими та ягідними культурами.

Ємність внутрішнього ринку м'яса та м'ясопродуктів формувалась під впливом таких чинників: зростання обсягів виробництва м'яса на 56%, збільшення обсягів експорту у 6 раз. У 2019 р. зросли обсяги експорту курятини на 26%, свинини на 22%, яловичини на 3,6% у порівнянні з попереднім періодом. Попит на споживчому ринку забезпечувався за рахунок власного виробництва. Ємність внутрішнього ринку молока та молокопродуктів формувалась під впливом таких чинників: зменшення обсягів виробництва на 9%, зростання експорту на 28%. Обсяг імпорту збільшився в 4 рази. Споживання молока та молокопродуктів є вкрай низьким. Зважаючи на потужний агропродовольчий потенціал та здатність максимально забезпечити споживчий попит харчовими продуктами, основними негативними тенденціями продовольчої безпеки є: незбалансованість харчування, скорочення обсягів власного виробництва,

зростання імпорту майже по всіх продовольчих групах, економічна недоступність продовольства.

У умовах сьогодення серед внутрішніх факторів конкурентоспроможності товаровиробника важливого значення набуває інформаційний потенціал. Останній включає інформаційні та організаційно-технічні можливості виробника сільськогосподарської продукції, які впливають на процес прийняття управлінських рішень через систему збору, зберігання, обробки та розповсюдження інформаційних ресурсів [7, с. 57].

Існує множина чинників зовнішнього середовища непрямого впливу, яке стосується загальноекономічної ситуації в країні, ринку праці, глобалізаційних і інтеграційних тенденцій, регуляторного впливу держави і міжнародних інституцій [8, с. 135].

Конкурентні переваги формуються на ринку як результат реалізації стратегії розвитку, яка враховує ключові компетенції та наявні ресурси підприємства. Згруповано фактори формування конкурентоспроможності підприємства у вигляді (рис. 1).

Політична ситуація в країні впливає на стан та розвиток економіки країни, що вказує на залежність економічних факторів від політичних. Сучасний політичний режим визначає економічну структуру та впливає на формування міжнародних відносин, що безпосередньо впливає на розвиток міжнародної ринкової арени. Однак бачимо і зворотній, зв'язок маючи стійке фінансове положення, держава йде на шляху сталого розвитку, що не може не вплинути на зміцнення конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників. Тому саме державна політика визначає які галузі розвивати та якому напрямку фінансувати науково-технічний прогрес, який є необхідною складовою будь-якого галузі.

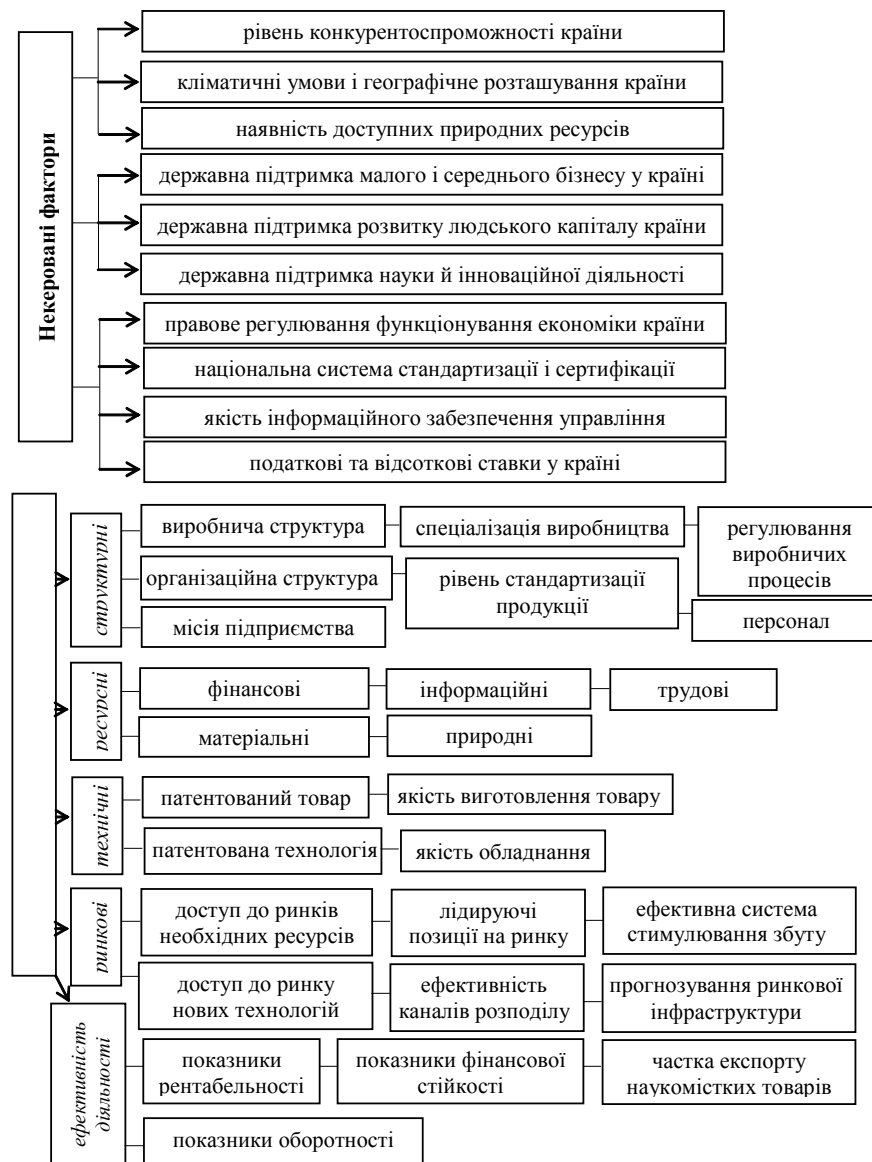

Рис. 1. Фактори формування конкурентоспроможності аграрних підприємств

У вітчизняній практиці формування політики підтримки аграрної галузі з урахуванням особливостей відтворення в галузі перебуває на етапі зародження, що негативно впливає на відтворювальних процесах.

Необхідність фінансової підтримки підприємств в сільському господарстві підтверджується досвідом західних країн, аналіз державної підтримки в сільському господарстві показує, що саме фінансова підтримка сільського господарства є підґрунтям загальної системи державної підтримки фермерів, а також ефективним важелем регулювання сільського господарства.

Запропоновано визначення фінансової підтримки сільського господарства — це інструмент державного регулювання сільського господарства, що включає в себе заходи щодо стимулювання розвитку сільського господарства з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектора, а також здійснення контролю за дотриманням визначених заходів [9, с. 210]. А отже є ключовим моментом у визначенні впливу державної підтримки на конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Підтримка кредитування сільськогосподарських виробників шляхом здешевлення кредитних ставок комерційних банків не поширюється на малі і середні господарства. Мінекономіки на 2020 р. розроблено низку варіантів підтримки розвитку підприємництва в сільській місцевості для сільгоспвиробників [10].

На засіданні Уряду прийнято постанову, яка розширює державну підтримку сільгоспвиробників на 2021 р., доповнивши її шістьма новими програмами. Таке рішення прийнято в рамках реалізації Закону України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки аграріїв [11]. Серед нових програм підтримки АПК: державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції; відшкодування втрат від пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; державна підтримка сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі; державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції; державна підтримка виробників картоплі; державна підтримка сільгоспвиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблених угідь (гречка). Нові програми дозволять забезпечити стабільність діяльності аграріїв та збільшення виробництва, що в свою чергу, покращить продовольчу безпеку держави та доступність товарів для кінцевого споживача.

Практично відсутня підтримка соціальних та екологічних функцій сільського господарства (підвищення ефективної зайнятості; компенсаційні виплати сільськогосподарським товаровиробникам за органічне землеробство; виплати на деградовані угіддя, виведені з об-

Таблиця 2. Показники державної підтримки розвитку АПК, 2017–2020 рр., млн грн

Напрями фінансової підтримки	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	1000	1000	800	380
Фінансова підтримка на поворотній основі (безвідсоткові кредити) через Український Державний Фонд підтримки фермерських господарств	-	-	-	67
Державна підтримка через доплати на користь застрахованих осіб - членів/голів СФГ	-	-	-	20
Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції	170	4000	4000	100
Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства	75	300	400	400
Часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва	-	-	-	437
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	300	66	127,2	120
Доступні кредити 5-7-9%	-	-	-	200

ігу та залужені або заліснені; виплати на формування та утримання польових лісосмуг; виплати на агрохімічну меліорацію ґрунтів) [12, с. 60].

Вітчизняні банки не наважуються будувати тісні кредитні відносини з малим та середнім бізнесом, насамперед, через недостатню захищеність своїх прав, високу ступінь ризиків, недостатню гнучку систему гарантій за кредитами через спеціалізовані фонди загальнодержавного та регіонального рівнів. З метою зменшення адміністративних та організаційних витрат комерційних банків необхідно запровадити режим цільового оподаткування прибутку банків, що кредитують малий та середній бізнес та знизити нормативи обов'язкового резервування для банків кредиторів малого бізнесу [13, с. 119].

В основу формування національної стратегії набуття конкурентних переваг має бути покладено реалістичне сприйняття соціально-економічної дійсності, що визначає вектор інновацій, необхідних для відновлення рівноваги між виробництвом і споживанням продуктів харчування, залежно від чинників, що формують потенціал споживчого попиту та екологічних обмежень, орієнтованих на вирішення проблеми задоволення потреб нинішніх поколінь без загрози для майбутніх [14, с. 131]. Конкуруючи в сучасних ринкових умовах, необхідно збалансувати виробничі, технологічні, управлінські, маркетингові та екологічні компоненти конкурентоспроможності, що надасть можливість суб'єктам господарювання аграрної галузі економіки досягти конкурентних переваг, мінімізувати ризики та максимізувати ефекти від ринкової взаємодії.

Для їх ефективного функціонування, підвищення конкурентоспроможності державна підтримка стала об'єктивною необхідністю. Звідси можна стверджувати, що основними адресатами державних програм підтримки мають стати малі і середні сільськогосподарські товаровиробники, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи та кооперативні об'єднання, які є зберігаючими суб'єктами в сільській місцевості [15, с. 97]. В такому випадку виникає зацікавленість суб'єкта господарювання у подальшому розвитку як власного бізнесу.

ВИСНОВКИ

Найважливішими завданнями державної політики конкурентоспроможності аграрних підприємств є зменшення податкового тиску та удосконалення законодавства в галузі підприємницької діяльності, стабілізація національної валюти, державна підтримка новостворених підприємств, озброєння стратегіями глобального маркетингу та диверсифікація географічної структури

зовнішньої торгівлі, мінімізація критичної залежності від окремих держав, зміцнення економічної безпеки країни. Визначено, що основними негативними тенденціями продовольчої безпеки є незбалансованість харчування, скорочення обсягів власного виробництва, зростання імпортозалежності, економічна недоступність продовольства. На основі аналізу державної підтримки аграрного сектору за останні роки визначено, що перелік програм державної підтримки не є усталеним, спостерігається чітко визначений курс до підтримки малих агроформувань; фінансування за окремими програмами державної підтримки суттєво коливаються за роками, що впливає на зменшення ефективності використання бюджетних коштів. До основних причин ускладнення одержання державної підтримки є завищення критеріїв одержання державної підтримки для вітчизняних товаровиробників. Отже програма державної підтримки повинна містити такі складові: визначення стратегічних цілей на довгострокову та середньострокову перспективу; обґрунтування принципів і механізмів реалізації програми кредитування; законодавче та нормативне забезпечення реформування системи кредитування; визначення джерел фінансових ресурсів для реалізації програми.

Література:

1. Ткаченко С.О., Дядін А.С. Підвищення конкурентоспроможності підприємств сфери обігу. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2011. № 1. С. 577—582.
2. Скиба Г.І. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки. Облік і фінанси. 2012. № 1. С. 135—138.
3. Мельник К., Пташник С. Теоретичні засади конкурентоспроможності та її роль у розвитку підприємницької діяльності. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. № 2. pp. 97—114.
4. Пахуча Е.В. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/43.ppd (дата звернення: 27.02.2021).
5. Петрушка Т.О. Чинники формування та показники оцінювання конкурентоспроможності промислових підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 10. С. 125—129.
6. Чіков І.А. Фактори підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК на основі інноваційних перетворень. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68). № 5. С. 113—117.

7. Мельник О.І. Внутрішні фактори конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка і бізнес*. 2014. № 1. С. 55—60.

8. Власенко Т.А., Краля В.Г., Драчевський М.С. Чинники формування конкурентоспроможності аграрних підприємств та оцінка їх впливу. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 4. С. 130—138.

9. Піменова О.В. Державна підтримка як пріоритетний напрямок стимулювання розвитку сільського господарства. *Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4-5 жовт. 2018 р.)*. Київ, 2018. С. 207—210.

10. Офіційний веб-сайт Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-ark-2020-programi-mehanizmi-termini> (дата звернення: 11.03.2021).

11. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text> (дата звернення: 15.03.2021).

12. Молдаван Л.В. Державна підтримка аграрної галузі як чинник формування рівносприятливих умов її розвитку. *Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5-6 жовт. 2017 р.)*. Київ, 2017. С. 56—61.

13. Ніколюк О.В. Стратегічні орієнтири державної політики підтримки конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 114—120.

14. Глубіш Л. Перешкоди формуванню конкурентних переваг секторах сфери продовольчого забезпечення України. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. № 1. Pp.115—136.

15. Ільчук О. М. Державна підтримка сільського господарства в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 93—98.

References:

1. Tkachenko, S.O. and Diadin, A.S. (2011), "Improving the competitiveness of enterprises in the field of circulation", *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, vol. 1, pp. 577—582.

2. Skyba, H. I. (2012), "Competitiveness as a category and as a property of an enterprise operating in a market economy", *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 135—138.

3. Melnuk, K. and Ptashnyk, S. (2018), "Theoretical basis of competitiveness and its role in development of entrepreneurial activity", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 4, no.2, pp. 97—114.

4. Pakhucha, E.V. (2018), "The influence of internal and external factors on the competitiveness of agricultural enterprises", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol.7, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/43.ppd (Accessed: 27.02.2021).

5. Petrushka, T.O. (2016), "Factors of formation and indicators of assessing the competitiveness of industrial enterprises", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol.10, pp. 125—129.

6. Chikov, I.A. (2018), "Factors for increasing the competitiveness of agricultural enterprises on the basis of innovative transformations", *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernads'koho*. vol. 29 (68), no. 5, pp. 113—117.

7. Mel'nyk, O.I. (2014), "Internal factors of competitiveness of agricultural producers", *Ekonomika i biznes*, vol. 1, pp. 55—60.

8. Vlasenko, T.A. Kralia, V.H. and Drachev's'kyu, M.S. (2020), "Factors shaping the competitiveness of agricultural enterprises and assessing their impact", *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky*. vol. 5, no. 4, pp. 130—138.

9. Pimenova, O.V. (2018), "State support as a priority area to stimulate agricultural development", *Zbirka*

dopovidej na XVIII Mizhnarodnu naukovo-praktychnu konferentsiiu. *Konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky* [Conference Proceedings of the XVIII International Scientific-practical Conference. Competitiveness of the national economy], Kyiv, Ukraine, 4—5 October, pp. 207—210.

10. Official website Information and analytical portal of the AIC of Ukraine (2021), available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-ark-2020-programi-mehanizmi-termini> (Accessed 11.03.2021).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "About modification of some laws of Ukraine concerning functioning of the State agrarian register and improvement of the state support of producers of agricultural products", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text> (Accessed: 15.03.2021).

12. Moldavan, L.V. (2017), "State support of the agricultural sector as a factor in the formation of equal conditions for its development", *Zbirka dopovidej na XVII Mizhnarodnu naukovo-praktychnu konferentsiiu. Konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky* [Conference Proceedings of the XVII International Scientific-practical Conference. Competitiveness of the national economy], Kyiv, Ukraine, 5—6 October, pp. 56—61.

13. Nikoliuk, O.V. (2020), "Strategic guidelines of the state policy to support the competitiveness of small business in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 114—120.

14. Glubish, L. (2021), "Barriers to creating of competitive advantages in the sectors of food provision sphere of Ukraine", *Agricultural and Resource Economics*, vol.7, no.1, pp.115—136.

15. Il'chuk, O. M. (2019), "State support of agriculture in Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 93—98.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2022 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73